

Kırdan Kıra Bir Göç Öyküsü¹

Sultan Kavili Arap - Atilla Göktürk***

Öz: Türkiye'de 1950'li yıllardan beri ana göç akımı kırdan kente, geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere yönelmiştir. Kırdan kıra göç ise kırsal ekonomik, sosyal, kültürel ve etnik homojenliklerinin sınırlayıcılığı nedeniyle az rastlanan göç türü olmuştur. Bu araştırma kırdan-kıra göçün çarpıcı bir örneği olarak yaklaşık otuzbeş yıldır Bitlis/Adilcevaz/Haskünderük Köyü'nden İzmir/Çeşme/Germiyan Köyüne doğru süren, farklı etnik kimlikleri bir araya getiren zincirleme bir göç hareketini konu almaktadır. Alan araştırması bulgularına dayanan çalışmada, Germiyan Köyü'nün göç sonrası aldığı biçim, ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal boyutları ile irdelenmiş, giderek daha da önem kazanmakta olduğu hissedilen kimlik farklılığının yarattığı ayrışmanın nedenleri ve sonuçları üzerinde kapsamlı bir değerlendirme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kırdan-kıra göç, toplumsal bütünleşme, ayrışma.

The History of Rural to Rural Migration

Abstract: Starting from the 1950s, migration movement in Turkey has tended to occur from rural areas to urban centers, especially from underdeveloped regions to developed regional cities. Due to the limitations of economic, social, cultural, and ethnic homogeneity of the rural areas, rural-to-rural migration has rarely been seen. The subject of this research is the rural-rural migration from Bitlis/Adilcevaz/Haskünderük Village to İzmir/Çeşme/Germiyan Village that has been continuing for nearly 35 years, which is an outstanding example of rural-to-rural migration. It has the characteristic of bringing together different ethnicities. This article aims to examine the new form of Germiyan following immigration, with its economic, socio-cultural, and political dimensions based on the findings of the field study. Besides, it aims to make comprehensive evaluation on causes and outcomes of the segregation, which has occurred on grounds of ethnic identities and which has increasingly gaining importance.

Keywords: Rural-to-rural migration, social integration, segregation.

¹ Bu makale, Dokuz Eylül Üniversitesi BAP Koordinatörlüğüne bağlı olarak yapılan "Haskünderük'ten Germiyan'a Otuzbeş Yıllık Bir Göç Öyküsü" Projesinden türetilmiş olup, 6. Uluslararası Ekonomi Politik Konferansında sunulan "Orda Bir Köy Var Uzakta. O Köy Bizim Köyümüz mü?" başlıklı bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş halidir.

*Yrd.Doç.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi İzmir Meslek Yüksekokulu, Eğitim Fakültesi Kampüsü, Buca/İzmir/Türkiye.

**Prof.Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, İİBF, Kamu Yönetimi Bölümü, Dokuzçesmeler Kampüsü, Buca/İzmir/Türkiye.

Makale gönderim tarihi:04.03.2015

Makale kabul tarihi:18.05.2015

Giriş

Farklı gerekçelerle gerçekleşen göç çok yönlü bir etkileşim sürecidir. Göçün, nedenlerinin yanı sıra göç veren ve göç alan mekânlarda yarattığı değişimler önemli etkileridir. Göç edenler, bir yandan kaçınılmaz biçimde ulaştıkları mekânın ekonomik, sosyal ve kültürel yapısından etkilenirken, kendi gelenek ve alışkanlıkları ile gittikleri mekânı da etkilemektedirler. Göçün neden ve türüne göre değişebilen bu etkileşim kimi zaman bütünleşme ile sonuçlanmakta, kimi zaman göç alan mekânlarda kentsel gerilime ve ayrışmaya neden olmaktadır.

Göç tipleri, her ne kadar hareketin yönü açısından kırdan kente, kırdan kıra, kentten kente ve kentten kıra doğru olarak sınıflandırılrsa da Türkiye’de 1950’li yıllardan beri artarak devam eden göçte ana akım kırdan kente, doğudan batıya doğru olmuştur. Bu akım, gelişme dinamikleri açısından zorunlu ve gerekli görülen bir dönüşümü, kentsel nüfus oranını arttırarak yaratmıştır. Bunun yanı sıra, kentleşmenin hızına ve kentsel alanda yarattığı sorunlara da bağlı olarak ve yine geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru olmak üzere kentten-kente ve kentten kıra yönelmiş göç türleri de görülmüştür. Kırsal ekonomik, sosyal, kültürel ve etnik homojenliklerinin sınırlayıcılığı nedeniyle kırdan-kıra göçe ise az rastlanmaktadır.

Bu araştırmada, literatürde fazla örneği olmayan kırdan-kıra göç olgusu, İzmir İli Çeşme İlçesine bağlı, Çeşme’ye 16 km uzaklıktaki Germiyan Köyü’nde incelenmiştir. Germiyan Köyü’ne 1980’lerin ilk yarısından itibaren yönelen göçün önemli kısmı Bitlis İli Adilcevaz İlçesi Haskündürük (Bahçedere) Köyü’nden gerçekleşmiştir. Araştırmanın konusunu, bir kırdan-kıra göç örneği olarak Haskündürük’ten Germiyan’a yönelen bu göç oluşturmaktadır. Kırdan-kıra, az gelişmiş bölgeden- gelişmiş bölgeye olmanın ötesinde farklı etnik kimlikleri de bir araya getiren göçün bir diğer özelliği de, zincirleme göç hareketi olmasıdır.

Çalışmaya konu olan göç olayında göçenler, Bitlis-İzmir hattında uzun bir yol kat ederek, kentin çekiciliklerine karşın, İzmir’i veya Çeşme’yi değil Germiyan Köyü’nü seçmiştir. Araştırma, göçün neredeyse tamamına yakınının tek bir köyden gelmesi, geldikleri yere ait ilişki biçimini sürdürme düzeyleri, yerleştikleri yörede tutunma yöntemleri, istihdam ve mülkiyet durumları, siyasetteki konumları gibi özellikler açısından önem taşımaktadır.

172 hanenin 49’unu Bitlis’ten gelenlerin oluşturduğu kırdan kıra bir göç öyküsünü konu alan bu araştırmanın iki önemli boyutu bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Türk, Hanefi ve ilk yıllarda görece olarak varsıl olan, aşiret bağı bulunmayan Germiyan köylülerinin, Kürt, Şafî ve aşiret mensubu Haskündürük köylülerini köylerine kabulüdür. Diğerisi ise, Haskündürük köylülerinin örneğine az rastlanabilecek biçimde kırdan kıra göçü tercih etmesidir.

Bu araştırmanın temel amacı, otuzbeş yıldır farklı evrelerde gerçekleşen bu göç öyküsünü, nedenleri ve sonuçları ile incelemektir. Bu bağlamda çalışmada ‘yerli Türkler’ olarak tanımlanan Germiyan Köylüleri ile ‘göçle gelen Kürtler’ olarak tanımlanan Haskündürük göçmenlerinin ilişkisinin geldiği noktanın ekonomik, sosyo- kültürel ve siyasal boyutları ile irdelenmesi; kırdan kıra göç olgusunun, üzerinde daha çok alan araştırması yapılmış olan kırdan kente göç olgusunun sonuçları ile karşılaştırması ve varsa farklı yönlerinin tespit edilmesi hedeflenmiştir.

Araştırma, niteliksel araştırma yöntemleri kullanılarak yapılmış olup, veri toplamada, görüşme, odak grup toplantısı ve gözlem kullanılmıştır. Araştırmanın evreni Germiyan Köyü olup, köy yerleşik alanında 545 kişi yaşamaktadır. Kartopu örnekleme yöntemi kullanılmış, her iki grubun kanaat önderleriyle yapılan görüşmelerde ön plana çıkan isimler, örneklemin büyüklüğünün tespitinde rol oynamıştır.

Çalışma süresince, köylülerden 43, köy dışındaki kamu kurum ve kuruluşlarından 8 olmak üzere toplam 51 kişi ile görüşme yapılmıştır. Buna ek olarak Çeşme Kaymakamlığı, İzmir İl Özel İdaresi, Çeşme İlçe Jandarma Komutanlığı, Çeşme Tapu ve Kadastro Müdürlükleri, Çeşme Müze Müdürlüğü, Çeşme ve Alaçatı Belediyeleri, Adilcevaz Kaymakamlığı, Bitlis Eren Üniversitesi, İl Nüfus Müdürlüğü, vb. ziyaret edilerek bu kurumlardan bilgi edinilmiş, yazılı belgeler incelenmiştir. Ayrıca dört odak grup toplantısı yapılmıştır. Bu toplantılarda Kürt ve Türk kadınlarla, tamamı erkeklerden oluşan Türk gençlerle ve erkek kadın karışık olmak üzere Kürt gençlerle görüşülmüştür.

En önemli kısıtlayıcı özelliği ilgili kamu kurum ve kuruluşlarında köylere ilişkin arşive rastlanmaması olan araştırmanın sonuçlarının ve bu sonuçlara ilişkin değerlendirmelerin sunulduğu bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde göçe ilişkin açıklamalar, ikinci bölümde toplumsal bütünleşme, dışlanma ve ayrışma kavramları tanımlanmaktadır. Üçüncü bölümde göç veren ve göç alan köyler hakkında bilgi verilmektedir. Dördüncü bölümde ise Germiyan Köyü’ne yönelen göçün öyküsü, yarattığı değişim ve Germiyan Köyü’nde yaşanan ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal dönüşümlere yer verilmektedir.

Göç

Bir yerleşim biriminden başka bir yerleşim birimine gitmek olarak tanımlanan göç, farklı gerekçelerle, uzun süreli veya sürekli olarak gerçekleşen bir birey veya kitle hareketidir. Göç, nedenleri ve sonuçları açısından, bireylerin ve toplumların yaşamında geniş etkiler yaratan, ekonomik, politik ve kültürel yapıları ve ilişkiler sistemini dönüştürebilen bir yer değiştirme hareketidir.

Bu nüfus hareketi, göçün uluslararası olup olmaması dikkate alındığında iç-dış; iç göç hareketin yönü açısından kırdan kente, kentten kente, kentten kıra, kırdan kıra; göç edilen süreye bağlı olarak sürekli ve mevsimlik; göç ediş nedenine göre gönüllü-zorunlu; göç eden kitlenin büyüklüğüne göre bireysel-kitlesele ve göçün devamlılığı açısından da zincirleme göç olarak biçimlenebilmektedir. Göçün nedenleri ise, ekonomik, bireysel, ailevi, güvenlik gibi başlıklarla sınıflandırılabilir.

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren dönem dönem farklı yoğunlukta olmakla birlikte hem iç göç, hem de dış göç hareketleri yaşanmaya devam etmektedir. 1961 yılında Almanya ile imzalanan bir anlaşmayla başlayan, dış göç sonraki yıllarda Avusturya, Hollanda, Belçika (1964), Fransa (1965) ve İsveç’de (1967) imzalanan anlaşmalarla emek göçü biçiminde devam etmiştir. 1975 sonrasında bu anlaşmaların feshedilmesine karşın gerek göçün devam etmesi, gerekse oradaki göçmen ailelerin evlilik ve doğurganlık gibi nedenlerle çoğalmasıyla göçmen nüfus varlığını devam ettirmiştir (Yıldırımoglu, 2005:1-3; Kalkınma Bakanlığı, 2014: 8-10).

İçgöç hareketinin yönü açısından yapılan sınıflandırmada ise öne çıkan kırdan kente göç olgusu olmuştur. Bu nedenle gerek bölgesel ya da ulusal ölçekte¹, gerekse yerel ölçekteki göç araştırmaları² ağırlıklı olarak kırdan kente olan göç üzerinde yapılmış; tespitler kentteki değişim üzerine odaklanmıştır. Bu çalışmalarda öne çıkan temel konu kırdan gelenler için oldukça farklı özellikler taşıyan kent yaşamına uyum sorunu ve nedenlerinin tespiti olurken, gecekondulaşma, eşitsizlik ve kentsel yoksulluk tartışılan sorun alanları olmuştur. Ancak bu araştırmanın konusunun kırdan kıra göç olması nedeniyle değerlendirmenin kırın özellikleri ve kırsal alanı tanımlayan kavramlar üzerinden yapılması gerekmektedir.

Türkiye’de kırsal yerleşme deseninin genel karakteristiğine bakıldığında, mekânsal dağınıklık, sayısal çokluk ve düşük nüfus yoğunluğu öne çıkmaktadır (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, 2011:41). Genellikle tarımla uğraşan, içinde buldukları geniş toplumla ortak çıkarları az ve sınırlı ölçüde eşgüdölmüş, toplumsal çevreden çok doğal çevreye yakın olan birkaç düzine ile birkaç yüz arasında değişen hanelerden kurulu, belirli ve özenle korunan sınırları olan topluluklar (Ozankaya, 1971: 32) olarak tanımlanan kırsal alan yönetsel açıdan da nüfus büyüklüğüyle belirlenmektedir. Nüfus büyüklüğü tespitinde kullanılan rakam dönem dönem değişmekle birlikte günümüzde nüfusu 20 binden fazla olan yerleşim birimleri kent, diğer yerleşim birimleri kırsal alan kabul edilmektedir (TKB, 2011: 40).

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Barut, 2001; Adaman ve Keyder,2006; TYGONA, 2006; GÖÇ PLATFORMU, 2011; Tümtaş,2012, Öncü ve Weyland, 2007

² Ayrıntılı bilgi için bkz. Şenyapılı, 1978; TMMOB, 1998; İTO,2006,

1950’de yüzde 74,96 olarak verilen köy nüfusu, 1985’te 46,97 ile yüzde ellilerin altına düşmüş (TKB, 2011: 41), 2012 yılında %22,7 olarak belirtilmiştir (TUİK, 2014)³. TUİK Genel Nüfus Sayımı (2007) verileri incelendiğinde 1975-2000 döneminde yaklaşık yirmi milyon kişinin göç ettiği anlaşılmaktadır. Ancak kırsal ekonomik, sosyal, kültürel ve etnik homojenliklerinin sınırlayıcılığı nedeniyle bu süreçte en düşük göç oranlarına kırdan-kıra göç hareketi sahip olmaktadır.

Göçler, yerleşmek ve çoğu kez çalışmak amacıyla yapıldığı için oturma koşullarına, kamu hizmetlerine, emek arzına, istihdam olanaklarına, çalışma koşullarına hatta ücret düzeylerine etki ederek, işe ve yaşanan çevreye uyum, yeni gruplarla karşılaşmak, görüş, düşünce ve davranışlarda değişikliğe neden olarak, sosyal, ekonomik, hatta kültürel bakımlardan da önemli sonuçlar doğurmuştur (İstanbul Ticaret Odası, 2006: 50).

Göçün Dışavurumu: Bütünleşme ya da Ayrışma

Göç edenlerde başlangıçta eski yaşamlarını sürdürme çabası vardır. Bu nedenle de önceleri arkadaşlarını kendi çevrelerinden seçerler, iş ya da barınma çevrelerinin dışına pek çıkmazlar. Kısacası yaşadıkları çevre ile bütünleşmemiş bir nüfus niteliği gösterirler (Şenyapılı, 1981: 54-55).

Uzun soluklu bir göç öyküsünün incelendiği bu çalışmada göçmenlerin geldikleri dönem ve bölgeler ayrı olsa da, köyde uzun yıllardır birlikte yaşayan Germiyanlıların yaşadıkları süreci ve bütünleşip bütünleşemediklerine ilişkin bir değerlendirme yapmak gerekmektedir. Bu değerlendirmelere ışık tutması açısından toplumsal bütünleşmeye ilişkin tanımlamaların yapılması gerekmektedir.

Toplumsal Bütünleşme

Göçün neden olduğu hızlı değişimle birlikte çok sayıda karmaşık sorunla karşı karşıya kalan göçmenlerin en temel sorunlarından birisi uyum gösterme konusunda yaşanmıştır. Göçmenlerin yaşadıkları sorunlarla baş etmelerine ve yeni kültüre uyum göstermelerine ilişkin olarak, Bilgin farklı kültürlerin hem kendilerini korumak, hem de yeni toplumla bir arada yaşamak istediklerinde bunu sağlamak için bütünleşmeden başka yol olmadığını belirtmektedir (Şahin, 2010: 105).

Esser’e göre dört farklı biçimi olan bütünleşme, etnik kültüre uyumun baskın olduğu durum ‘segrasyon’ (ayrışma), yeni kültüre uyumun baskın olduğu durum ‘asimilasyon’, her iki kültüre uyumun olduğu durum ‘çoklu entegrasyon’ ve her iki kültürün de reddedildiği durum ‘marjinalleşme’ olarak kendini

³ Büyükşehir statüsündeki 30 ilde, belde ve köylerin ilçe belediyelerine mahalle olarak katılması ile birlikte bu oran 2013 yılında yüzde 8,7 olarak tespit edilmiş (TUİK, 2014) olup, bu veriler kırsal alanın niteliğinde herhangi bir değişim olmadan kentsel alan sınırlarına girmesi nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır.

göstermekte; toplumsal bütünleşme ise en çok asimilasyon ve segrasyon şeklinde görülmektedir (aktaran Şahin, 2010: 107).

Bütünleşememe sorununun, kentleşme ve ekonomik modernleşmeden, mal ticaretinin, haberleşme ağının ve insanlararası ilişkinin yayılması ve hızlanmasından kaynaklandığı belirtilirken (Habermas, 2004: 20-21); toplumsal düzlemde bütünleşme, bir toplumun üyelerinin bir değişim ilişkisinde karşılıklı bağımlılığının, üyelerin ortak değerlere ve işleyiş kurallarına katılımının ifadesi olarak tanımlanmaktadır (Bilgin,1995: 92). Bu kapsamda, bir bütünü parçası haline gelmek bütünleşme, bir bütünde erimek ise asimilasyon olmaktadır. Yerleşim yerlerinde çok kültürlülüğün yaratılabilmesi için sağlanması gereken ise asimilasyon değil, bütünleşme olmalıdır.

Psikolojik-kültürel ve toplumsal-ekonomik olarak iki düzeyde açıklanan (Göymen,1982: 81) bütünleşme temelde ekonomik kökeni olan bir kavramdır. Ekonomik güçsüzlük bütünleşmeyi güçleştirmektedir. Kişilerin ekonomik sistemde işgal ettikleri yer, yerleşmiş siyasal, toplumsal, kültürel düzeneklerde yer alabilmesinde ön plana çıkmakta; aile planlaması, sağlıklı beslenme gibi sorunlar ancak bu bütünleşme sağlandıktan sonra sorun olarak dikkate alınabilmektedir (Şenyapılı, 1978: 38; 1981: 55; Abadan Unat, 1982: 19).

Göçe ilişkin konularda daha az sorun yaşanması ve bütünleşmenin daha hızlı ve kolay hale getirilmesinde önemli olan unsurlardan birisi de göçmen-biçimsel örgüt ilişkisidir. Bu ilişkinin merkezinde olan yerel yönetimler, o yerleşim merkezinde yaşayanların tümünün fiziki ve sosyal alanda hizmet beklediği kurumlar olup, bu hizmetlerin verilmesi ve verilmiş biçimi ise bütünleşme sürecini etkileyen unsurlardandır (Göymen, 1982: 81-83,100).

Sadece bürokratik yapı tarafından yaratıldığı söylenemeyen dışlanma kavramı ile toplumun geneliyle bütünleşmenin engellenme biçimlerine dikkat çekilmeye çalışılmaktadır. Yapılan çalışmalarda kavramın çoğu kez yoksullukla birlikte anıldığı, ancak yoksulluktan daha kapsamlı bir çerçevesi ve farklı boyutlarının olduğu vurguları yer almaktadır (Peace, 2001; Byrne, 2005; Ataman ve Keyder, 2006; Giddens, 2008; İnal, 2008, vb).

Dışlanma

Dışlanma, bireylerin yoksulluk, temel eğitim/becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılmalarının engellenmesi süreci olarak tanımlanırken (Ataman ve Keyder, 2006: 6), kavramın ekonomik (işsizlik ve mülk gibi varlıklara erişimden yoksun olma), toplumsal (çoğunlukla bağlantı kaybı) ve siyasal (etnik ve dini azınlıklar, kadınlar, göçmenlerin siyasal ve insan haklarından kısmen ya da tamamen mahrum olması) olmak üzere üç boyutu olduğuna vurgu yapılmaktadır (Peace, 2001: 28). Toplumsal dışlanma betimlenirken eşitsizlik, güvencesizlik ve eğretiliğe yönelik yeni ve bütünsel bir yaklaşım olduğuna

dikkat çekilmekte ve öznel değerlendirmelere açık; gerekçe, biçim ve sonuçları açısından iç içe geçmiş bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlamalardan yola çıkılarak dışlanma kavramsallaştırmasında belirli grupların toplumsal bütünü ve sermaye birikim sürecinin dışında kalması ve ekonomik büyümeye yaptığı katkıdan adil ölçülerde yararlanamaması üzerine odaklanılmaktadır (Sapancalı, 2005: 53).

Nedenleri açısından küresel, etkisi açısından yerel bir süreç olarak betimlenen dışlanma, ulusal, uluslararası ve bölgesel düzeyde gerçekleşen ekonomik değişikliklerin ve toplumsal, siyasi kurumların yeniden yapılanma süreçlerinin çok boyutlu bir parçası olarak görülmektedir (Yüncü, 2005: 13-14).

Dışlanmanın bu tanımlarda öne çıkarılmayan, ancak yaşanan dışlanma deneyimlerinde görülen önemli bir çıktısı ise mekânsal boyutu olmaktadır. Dışlanmanın çok boyutlu bir kavram olduğuna vurgu yapan Graham Room'a göre (aktaran Ataman ve Keyder, 2007: 7), dışlanma, yoksulluktan çok, ilişkilerdeki sosyal katılımın yetersizliği ve toplumsal bütünleşmenin bulunmayışı gibi sorunların ön plana çıktığı, ciddi bir ilişki kopuşuna neden olan ve mekânsal ayrışma ile devam eden bir süreç olarak ele alınmalıdır.

Ayrışma

Günümüzde sadece ulusal düzeyde değil, küresel yoksulluk düzeyinde de gözlemlendiği belirtilen mekânsal ayrışmanın keskinleşmesi, Yüncü'nün (2005: 14) ifadesiyle "iktidar ve eşitsiz ilişkilerin kentin topografyasında maddileşmesi" anlamına gelmektedir.

Hızlı büyümeyle birlikte yaşanan bütünlük kaybı toplumsal açıdan ciddi bir uyum sorunu yaratmaktadır. Yoksulluk, din, etnik köken, barınma sorunu, işsizlik gibi nedenlerle çoğunluğun arasında kendine yer bulamayan grupların süreç içerisinde yaşadıkları toplumsal ayrışmayı, kendilerine benzer durumdakilerle daha yakın ilişki içinde olma gereksinimi hisseden dışlanmış grupların mekânsal olarak da kopmaya başlaması takip etmektedir. Farklı sosyal, kültürel, etnik, dini özelliklere sahip grupların farklı yerleşim alanlarına yerleşmeleri olarak tanımlanan (Andersen, 2003: 5) ayrışma, Özbudun (2011: 6) tarafından mekânların gözle görünmez (kimi zaman da görünür) duvarlarla bölünmesi biçiminde betimlenmekte, varoşlar ile orta/üst sınıf yerleşimleri arasındaki mekânsal uzaklık ve erişimsizlikler ise bu durumun en önemli örnekleri olarak belirtilmektedir.

Her ne kadar tanımlamalarda mekâna yapılan vurgu öne çıksa da, ayrışma toplumsal farklılaşma ve mekân arasındaki etkileşimi ifade etmesi nedeniyle genel çerçevede sosyo-kültürel ve mekânsal olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmadaki sosyo kültürel ayrışma, farklı bölgelerde oturanların sosyal bileşimindeki farklılıkları anlatmakta, mekânsal ayrışma ise belirli sosyal ve etnik kökenlere sahip grupların mekânsal bir araya getirilmesini anlatmakta

kullanılmaktadır (Andersen, 2003: 6,14). Ayrışma toplumsal eşitsizliğin basit bir sonucu değil, toplumsal ve mekânsal farklılaşmanın ikisinin birden ürünü olup, toplumsal ayrışma ve mekânsal ayrışma birbirini besleyen süreçler olarak varlıklarını sürdürmektedir.

Kısacası, ayrışmayı mekânsal ve sosyo-kültürel olarak ayırmak uygulamada pek olanaklı değildir. Mekânsal açıdan farklı yerlerde yaşayan gruplar, eğer toplumsal, kültürel, dini ve etnik açılardan bir ya da birkaçı ile biçimlenen önemli farklılıklar gösteriyorsa ayrışmadan söz edilebilir. Ayrıca, ayrışmaya neden olan dinamiklerin neler olduğu konusunda etkiye en açık durumlar;

a) Kaynakların eşitsiz dağılımı,

b) Kuşaktan kuşağa aktarılan toplumsal tabakalaşma, yoksulluk, etnik veya dini kutuplaşmalar,

c) Eşitsiz kamusal düzenlemeler (ya da halkın böyle algılaması) biçiminde sıralanabilir.

Bu üç kavrama bütünlüklü olarak bakıldığında toplumla bütünleşme sorununun çözülemediği durumda sürecin toplumsal dışlanmaya evrildiği, bunu ise toplumsal ve mekânsal ayrışmanın takip ettiği görülmektedir. Çok kültürlülük ve farklılıkların korunma kaygısı olmayan, göç oranı yüksek ve bu nüfusu emme düzeyi düşük yerleşim yerlerinde görülen ve daha çok az gelişmiş ülkelerde rastlanan bu sorunlar, niteliği gereği kente özgü sorunlar olarak tanımlanmaktadır. Kırsal alan ise genellikle köyün dokusunu değiştirecek yoğunlukta göç almayan yerleşim birimleri olması nedeniyle homojen, cemaat ilişkilerinin yaygın olduğu, yerleşik olanların akrabalık bağı gibi sosyal uyum sağlayan özelliklere sahip olduğu, toplumsal etkileşimlerinin gayri resmi kontrol mekanizmaları ile denetlendiği, ortaya çıkacak gerilimlerin nadiren çatışmayla sonuçlanma ihtimali olan ortamlardır.

Köylerin Tanıtımı

Etnik, bölgesel, ekonomik, dini ve kültürel açılardan farklılıkları olması beklenen Germiyan ve Haskündürük köylerinin göç bağlamında yollarını keşiştiren bazı ortak özellikleri de bulunmaktadır. Bu göç hareketini yorumlayabilmek için köylerin ekonomik, coğrafi, tarihi, kültürel durumlarına ilişkin bilgilere gereksinim duyulmakla birlikte, yapılan durum tespitinde köylere ilişkin yeterince kaynağa ve bilimsel çalışmaya rastlanmamıştır. Köy muhtarlıkları, belediyeler ve kaymakamlıklarda bu çerçevede yapılmış arşiv çalışması bulunmamaktadır. Bu nedenle köylerin tanıtımı daha çok ulaşılan belgeler, görüşmeler ve gözlemlerden elde edilen bilgiler çerçevesinde biçimlendirilmiştir.

Germiyan Köyü

Germiyan Köyü, İzmir-Çeşme otobanı üzerinde olup, iki önemli turizm alanı olan Ildırı ve Alaçatı arasında yer almaktadır. Köyün arazileri deniz kıyısına kadar uzanmaktadır. İzmir-Çeşme Karayoluna 2 km, İzmir Çeşme Otobanına 11 km mesafede olan köy, çevre köylere nazaran büyüktür. Köyün ortasından geçen yol, otoban ile İzmir-Çeşme karayolu arasında ulaşımı sağlamaktadır ve oldukça işlektir. Her iki yöne ulaşım fiziksel olarak kolay olmakla birlikte, köyün içinden düzenli olarak geçen bir toplu taşıma aracı bulunmamaktadır.

Kuruluşu 1300'lere dayandırılan, ancak eski adının Kızılkilise ve günümüzdeki adının kökenine ilişkin değişik görüşlerin olduğu (Kütükoğlu, 2010: 37,46) Germiyan'ın Kocakeçi lakaplı bir aileden geldiği söylenmektedir. Köyün Germiyanogulları'na dayandığı ifade edilen bir rivayete göre ise Kocakeçiler, Germiyanogulları'nın hüküm sürdüğü Kütahya'dan gelmişlerdir. Köylülerin atalarının Yörük olduğunu belirtmesi ve köyün adının Germiyan olmasından bu rivayetin halk arasında daha çok kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Köy yerleşim alanının ise Kurtuluş Savaşı öncesine kadar Rum köylülerine ait olduğu belirtilmektedir (Önen,1990: 45,67).

1965'te 390, 1970'te 400 olan köy nüfusu, daha sonraları dışarıya göç vermesi nedeniyle azalmaya başlamış ve 1985 verilerine göre 346 olmuştur (İmar Planı Araştırma Raporu, 2011: 6). Bu dönemde köy İzmir ve ilçelerine doğru göç verme eğiliminde olmuştur. Genç ve faal nüfusun erkeklerde eğitim ve iş, kadınlarda evlilik nedenleriyle dışarıya yöneldiği bu göçün doğal sonucu olarak köyün yerleşik nüfusunda yaşlanma görülmüştür.

1980'li yıllardan itibaren toplu konut yasalarının da teşvikleriyle eskiden köye ait olup satılan deniz kıyısındaki arazilerde ikinci konutların inşa edilmeye başlanması ile köye site inşaatlarında işçi olarak çalışma ve yazlıklarda sezonluk yerleşme amacıyla göç başlamıştır. İnşaat işçiliği için Bitlis'in köyünden gelenlerin bir kısmı bir süre sonra ailelerini de getirerek köyün çevresine bitişik durumdaki arazilere yerleşmişlerdir.

Günümüz itibariyle 172 hanenin bulunduğu Germiyan'da 49 hane, Bitlis'ten göç edenlerden oluşmaktadır. Yazlıklar ve köy yerleşik alanı olarak iki farklı yerleşim alanı bulunan Germiyan'ın toplam nüfusu 2013 yılı rakamlarına göre 1023'tür.⁴ Bunun 545'i köy yerleşik alanında yaşamakta olup, 277'si yerli Türk, 185'i göçle gelen Kürt, 83'ü ise bu iki grup dışında köye farklı dönemlerde farklı gerekçelerle gelenlerden⁵ oluşmaktadır.

⁴ Yazlıklar ile köy arasında 2,5-3 km ara olması, orada yaşayanların önemli kısmının sezonluk ikamet etmesi gibi nedenlerle birlikte bir yaşam sergilememektedirler. Bu nedenle araştırmaya deniz kenarındaki yazlıklar dahil edilmemiştir.

⁵Germiyan gelecekte turistik bir bölge olması beklentisiyle son yıllarda köy merkezinde satılığa çıkarılan eski evlere gelen alıcılar nedeniyle farklı illerden ve birbirinden bağımsız olarak da göç almaktadır. Burada

1990'larda her hanede su ve elektriğin bulunduğu (Önen, 1990: 46) Germiyan'da iki tip konut bulunmaktadır. Birisi taş veya tuğladan yapılmış ve üzerleri kiremitle örtülü eski konutlardır. Diğeri ise bina niteliği yüksek ve betonarme yapılar olup, önemli bir kısmı göçle gelen Kürtlere aittir.

Muhtarlıkta üç çalışan, ana caddesinde MOBESE kamerası olan Germiyan, köy tüzel kişiliğine kayıtlı toplam 49.785 m² (İmar Planı Araştırma Raporu, 2011: 7) arazi ve deniz kenarında köye ait onyeddi kiralık konut nedeniyle varsıl bir köy olarak tanımlanmaktadır. Ancak köydeki yerli Türkler ekonomik açıdan aynı varlık düzeyinden değildir. Geçmişte tarım ve hayvancılıktan kaynaklanan gelir düzeylerinin iyi olduğunu, ancak 1950'lerden sonra hükümet politikaları nedeniyle tarım yatırımlarının azalması, denize yakın arazilerin arsa değerinin artması nedeniyle satılması gelir düzeyinin azalmasının nedenleri olarak belirtilmektedirler.

Günümüzde yerli Türklerin tarımsal faaliyetlerden çoğunlukla kendi gereksinimlerini karşıladıkları, kalan az miktardaki üretimlerini ise köyün ortasından geçen yolun kenarında sattıkları görülmektedir. Ana gelir kaynaklarının ise emekli maaşları olduğu belirtilmektedir.

Bir cami, bir ilkokul, hizmet vermeyen bir sağlık ocağı, bir kahvehane, bir muhtarlık binası bulunan Germiyan'da 1990'larda biri İzmir, diğeri Çeşme güzergahında çalışan iki minibüs varken (Önen, 1990: 58), günümüzde köye yönelik toplu taşıma aracının olmaması ulaşımda önemli bir sorun yaratmakta, bu nedenle taşıt almanın bir zorunluluk haline geldiği köylüler tarafından belirtilmektedir.

Turistik faaliyetlerin yoğun olduğu bölgelere yakınlığına ve yazlıklar ile otoban ve İzmir bağlantı yolunun üzerinde olmasına karşın, Germiyan halen kırsal özellikler göstermektedir. Tarımdan gelir elde edemeyen bir köy haline gelmiş, ortaya çıkan işsizlik sorunu başka iş alanları yaratılarak kapatılamamıştır. Turizm bölgelerine yakın olması nedeniyle varolan bir potansiyel vurgulanmakla birlikte turizm faaliyetlerine ilişkin bir yatırım da gözlenmemektedir. Bu nedenlerle köy dışarıya göç vermekte, ancak 1980'li yıllardan itibaren aldığı göç nedeniyle nüfusunda bir azalma görülmemektedir.

Günümüzde yerli Türkler açısından köyde az sayıda genç bulunduğu, herkesin ancak kendi işlerini yapabildiği, zeytin için gereken işçiliği köydeki Kürtlerden ya da dışarıdan aldıkları, köyde konaklayıp köyün dışında çalışan sayısının çok az olduğu söylenebilir. Kentte çalışanların bir kısmı ise sadece tatillerde köye gelmektedirler.

Haskündürük (Bahçedere) Köyü

Germiyan'ın homojen yapısını değiştiren göçün büyük çoğunluğu, Haskündürük Köyü'nden gerçekleşmiştir. Van Gölü'ne yakın bir yamaçta yer alan, iklimi diğer dağ köylerine göre ılıman olan, 257 haneli, eskiden geçimini önemli ölçüde hayvancılık ve daha az oranda tarımla sağlayan ve eskiden Ermenilerin yaşadığı tarihi bir köy olarak tanımlanmaktadır.

Aileler çok çocuklu olup geniş aile biçiminde yaşam sürdürmektedir. Köy dışarıya uzun süredir ekonomik nedenlerle göç vermektedir. Aileler tarımı ve hayvancılığı su sorunu nedeniyle sadece kendi gereksinimlerini karşılamak için yapmakta olduklarını, bunların çok sayıdaki çocuğun geçimini sağlamaya yetmediği için dışarıya göç verdiklerini söylemektedirler. Her aileden birkaç çocuk inşaat işçisi olarak köyün dışında çalışmakta olup, bir kısmı dışarıya göç etmiş, bir kısmı ise mevsimlik olarak gitmektedir. Göç eden nüfusun tamamına yakını inşaat işlerinde çalışıyor olup, ağırlıklı olarak İstanbul, Ankara, İzmir ve Çanakkale'ye yerleşmişlerdir. Köyde kalanların hane gereksinimini karşılamak amacıyla yaptığı tarım ve hayvancılığa ek olarak bir diğer gelir kaynağı ise koruculuktur. Köyün konumu gereği Güneydoğu'da yaşanan toplumsal olayların etki alanında olmadığı, ancak yaklaşık yirmibeş yıl önce dönem politikaları gereği köyde koruculuğun aktif kılındığı belirtilmektedir.⁶

2013 verilerine göre nüfusu 1185 olan köyün dışarıya göç vermesine karşın, çok çocuklu aile yapısının devam etmesi nedeniyle nüfusta önemli düzeyde bir azalma görülmemektedir.

Şehirlerarası yola yakın olması gerekçesiyle köye ulaşımı sağlayan bir toplu taşıma aracı bulunmamaktadır. Ancak hem ana yola yürüme mesafesinde bulunmaları, hem de hemen her evde araba olması bunun sorun olarak tanımlanmamasına neden olmaktadır. İlköğretim okulu, cami, taziye evi ve yatılı öğrenci kabul edilen ve köylüler tarafından yaptırılmış bir medrese bulunan köyde sağlık ocağı, kahvehane ve muhtarlık odası⁷ yoktur. Dağınık bir yerleşimi olan köyde su sorunu, mahalle arası yolların toprak olması gibi yetersizliklere karşın görece olarak varıl köy izlenimi doğurmaktadır. Tarım ticaret amacıyla yapılsa da birçok ailenin traktör, patoz gibi tarım makineleri ve otomobilleri bulunmaktadır. Köyde yeni yapılan evler nitelikli betonarme konutlardır. Göç edenlerin köye katkılarıysa bu varsılığın kaynağı olarak gösterilmektedir.

⁶ Köydeki koruculuk uygulamasının, emekli olan korucuların yerine yenileri atanmayarak tasfiye edildiği de belirtilmiştir.

⁷ Taziyeler dışında kullanılmayan taziye evinin bir odasının diğer zamanlarda muhtarlık odası olarak neden kullanılmadığına ilişkin sorulara yanıt olarak böyle bir gereksinim içinde olmadıkları, muhvarda bulunan evrakin çok olmadığı ve bunları muhtarın evinde de saklayabileceği ifade edilmiştir.

Germiyan ve Haskündürük köyleri bazı özellikleriyle birbirine benzemektedir. Hatta Haskündürük'ten gelenlerin bazıları Germiyan'ı kendi köyelerine benzettiklerini ve rahat ettiklerini söylemektedirler. Germiyan denize, Haskündürük Van Gölü'ne oldukça yakındır. Her iki köy de artık üretici değil, tüketicidir. Her iki köyde de ailelerin arazileri olmakla birlikte, bunu gelire dönüştürmemişlerdir. Bunların sonucunda her iki köy dışarıya göç vermektedir. Bununla birlikte Germiyan aynı zamanda göç aldığı için, Haskündürük ise çok çocuklu aile yapısını devam ettirdiğinden nüfuslarında bir azalma görülmemektedir.

Haskündürük'ten Germiyan'a Göçün Öyküsü

Göç sonrası, göç eden ve göç alan yerde yaşayanlar bir dizi değişikliklerle karşı karşıya kalmaktadır. Göçün taraflarının ekonomik, sosyal, kültürel, etnik, siyasal, mekânsal özellikleri tarafların birbirlerine uyum süreçlerini etkilemektedir. Bu süreç ileride birbirlerini kabullenmeleriyle sonuçlanacak olsa bile, özellikle göç eden oranının çok olduğu durumlarda sancılı ve gerilimli bir dönemden geçilmektedirler. Hatta bu gerilimli süreç zaman zaman çatışmalarla devam etmekte ve süre uzadıkça yaşanan gerilimler sosyal ve mekânsal ayrışmalarla sonuçlanmaktadır. Bunun devamında ise bütünleşememiş topluluklar kendi iç dinamiklerinin dışına çıkamamakta, bu da yetişen kuşakların göç ettikleri bölgeye uyum sağlamasının önündeki engeller olarak geçiş sürecini uzatmaktadır.

Germiyan örneğinde yaşanan göç sürecinin başlarında yerli Türklerin göçle gelen Kürtlere ilişkin olumsuz bir duygularının olmadığı, komşuluk ilişkisi içinde buldukları her iki tarafça da ifade edilmiştir. Hatta yerli Türkler halen ilk göç eden Kürt ailelerine ilişkin olumlu duygular beslediklerini ifade etmektedirler. Ancak süreç içerisinde göçün artarak devam etmesi sonucu Köyün dokusu değişmeye başlayınca ve göçle gelenler ekonomik olarak güçlenince iki taraf da geçmişte hoşgördükleri şeyleri hoşgöremez olmuşlardır.

Germiyan'da dışarıdan bakıldığında anlaşılmayan, ancak köyde yapılan gözlemlerle ve sohbetlerle açığa çıkabilen bir ayrışma görülmektedir. Birbirlerine karşı oldukça kontrollü davrandıkları, buna karşın zaman zaman az sayıda da olsa patlamalara engel olunamadığı gerilim, görüşmelerin ilk günlerinde köy sakinlerinin duygu ve düşüncelerini ifade etme konusunda pek istekli olmamalarıyla kendini göstermiştir.

Bu göç olayında göçle gelenler, bir yandan alışık oldukları köy yaşamından görece de olsa vazgeçmemiş iken, öte yandan göç edilen mekânda farklı tutunma stratejileri geliştirmeleri gerekmiştir. Göçün büyük çoğunluğunun tek bir köyden ve akrabalık bağlarına dayalı olarak gerçekleşmesi, geldikleri yere ait ilişki biçimini sürdürme düzeyleri, yerleştikleri yörede tutunma yöntemleri,

istihdam ve mülkiyet durumları, siyasetteki konumları gibi gelişmeler köy yaşamında önemli sonuçlar üretmiştir.

Tarafların köydeki yaşam ve birbirleriyle olan ilişkileriyle ilgili sorunları sıralandığında, bütünleşememe nedenleri ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal konular olarak gruplandırılabilir. Bu genel gruplandırmaya karşın bazı sorunların içiçe geçmiş olmasından dolayı sınıflandırma yapmakta zorlanılmıştır. Bu kapsamda etnik yapı, yaşam biçimi, din ve dile yaklaşımlar ve karşılıklı iletişim ve uyuma ilişkin konular sosyo-kültürel; yasalar, kamu kurumlarının aldığı kararların ve uygulamalarının etkileri, bunun sonucunda ortaya çıkan mekân sorunu ise siyasal konular başlığı altında ele alınmıştır.

Ekonomik Açıdan Birbirini Algılayış

“Bu kadar para nereden geliyor”

Germiyan turistik bölgelere yakın olduğu halde turistik bir faaliyeti bulunmayan, taşıdığı tüm kırsal özelliklere karşın, tarımsal faaliyetlerden hızla uzaklaşan bir köydür. Ekonomik nedenle dışarıya göç eden nüfus, yatırımlarını köye yönlendirmek bir yana, herhangi bir parasal ihtiyaç durumunda köydeki mal varlıklarını satmaktadırlar. Böylece köy eskiye oranla fakirleşmiştir. Örneğin ulaşım geçmişte olmadığı ölçüde sorun olarak tanımlanmakta, kente gidebilmek için yan köyden minibüs çağırılmakta, temel tarımsal ihtiyaçların karşılanmasında zorlanılmaktadır.

Germiyan’da yerli Türklerin yaratamadığı ya da yaratmaya değer görmediği alternatif işler, açılan farklı nitelikteki işyerleri ile köy yerleşik alanında yaratılmış olup, bir köyden beklenenden daha fazla çeşitte işyeri bulunmaktadır. Bunlar; plastik kapı pencere, tekne yapımı ve tamirati, demircilik, fırın, mermer atölyesi, zeytinyağı işleme tesisi, çiçek serası, iki adet bakkal, elektrikçi, halı saha ve kafeden oluşmaktadır. Bunların sahipleri Germiyanlı ve Bitlisli olmadığı gibi bakkallar ve halı saha dışındakilerin hedef kitlesi köylü de değildir. Köyün coğrafi konumu gereği deniz kenarındaki yerleşim ve işyerlerini hedef almışlardır.

Günümüzde Germiyan’da kırsal yaşam biçimine uygun olarak tarım ve hayvancılık ve kentsel dokuya uygun biçimde köyün dışında yürütülen inşaat işleri olmak üzere iki tür faaliyetten gelir elde edilmektedir. Tarımsal faaliyetler yerli Türkler tarafından, inşaat işleri göçle gelen Kürtler tarafından yerine getirilmektedir.

Azalan tarım faaliyetleri köydeki yaşlılar tarafından yürütülmekte olup, tamamına yakınının ana gelirleri emekli maaşlarıdır. Gerek yaşlıların yaşamlarını devam ettirebilecek miktarda maaşlarının olması, gerekse yaşlarının ve enerjilerinin tarımsal faaliyetleri yürütebilmek için yeterli olmaması, köyde tarımın hane gereksinimlerine indirgenmesinin bir diğer nedenidir. Ürettikleri tarımsal ürünlerden arttırabildiklerini ve kendi ürettikleri ev yapımı gıda

ürünlerini köyün merkezinden geçen yolun kenarında satmak köydeki yerli Türklerin güncel ekonomik faaliyetleri olarak görünmektedir.

1980'li yıllardan sonra Kürtlerin köye yerleşmesiyle birlikte geçmişte var olmayan inşaat sektörü köyde bir ekonomik faaliyet alanı olarak görülmeye başlanmıştır. Hareketlenen bir diğer alan ise köye gelen hemen her Kürt ailesi tarafından yapılan hayvancılık olmuştur. Hayvancılıktan önemli bir gelir elde etmediklerini belirten Kürtler, hayvan yetiştirdiklerini söylemekten çekinmektedirler. Bunun nedeni ise hayvancılığı yapma usullerinin yerli Türkler tarafından kabul görmemesi nedeniyle aralarında sıklıkla çıkan tartışmalar olmaktadır. Hakim olmadıkları bir alan olan tarımsal faaliyetlere ise gereksinim gidermek için bile kalkışmamışlardır.

Yerleşmek için bilinçli olarak Germiyan'ı seçtiklerini söyleyen Kürtler, konaklayacakları mekânların hem çalışma alanlarına yakın olmasını, hem de az gelire geçimlerini sağlayabilecekleri bir yer olmasını istedikleri için bu seçimi yaptıklarını belirtmişlerdir. Diğer seçme nedeni ise, sosyo-kültürel olarak yaşam biçimlerini değiştirmek istememeleri, yeni yetişen neslin kültürel, dini ve etnik özelliklerini kaybetmemeleri ve büyük kentlerin yeni nesilde yaratacağı bozulmalardan onları olabildiğince korumak olarak belirtilmiştir.

Süreç içinde yerli Türk nüfusun köyden elde ettiği gelir seviyesi düşerken, göçle gelen Kürtlerin köyde kapladığı alan artmış ve gelir düzeyleri hızla yükselmiştir. Hemen her ailenin bir arabasının olması, Germiyan'a taşındıktan sonra birkaç yıl içerisinde önce arsa alıp, arkasından çok kısa sürede ev yapmaları, evlerinin niteliğinin köydeki diğer evlerden oldukça yüksek olması bu yükselişin temel göstergeleridir. Göçle gelen Kürtlerin ekonomik olarak güçlenmeleri ve yerli Türklerden refah seviyesi daha yüksek hale gelmeleri, yerli nüfusunun gözüne batmakta ve bu kadar paranın yasal yollarla kazanılamayacağı akılcılaştırmasıyla, Kürtlerin bu paraları kaçakçılık, hırsızlık gibi yollarla kazandıkları iddiası ortaya atılmaktadır.

Göçle gelen Kürtler ise bu varlığın çok çalıştıkları için oluştuğunu vurgulamışlardır. Bu süreçte ise ilk yıllarda birkaç aile aynı evde oturarak maliyeti azaltıp eve giren parayı tek bir kasada biriktirdiklerini, daha sonra ulaşım sorununu aşmak için önce araba, arkasından arazi aldıklarını ve inşaatta çalışıyor olmalarının avantajını kullanarak sadece malzeme maliyetiyle geleneksel anlamda belirlenen öncelik sırasına göre evler yaptıklarını belirtmektedirler. Bu düzeneği bilinçli olarak otuzbeş yıldır sürdürdüklerini söyleyen Haskündürük göçmenleri kendi aralarında yürüttükleri bu dayanışmayı köye yeni göç eden yakınlarının ekonomik açıdan ciddi sorunlar yaşamaması durumunda da devreye soktuklarını vurgulamaktadırlar. Diğer yandan aile işçiliğinin yanısıra, kendi aralarında işçi işveren ilişkisinin kurulduğu görülmektedir. Bu düzende yıllardır işçilik yapanların büyük bir

çoğunluğunun sigorta girişinin bile olmaması, işveren konumundakiler açısından işçi maliyetini azaltıcı bir diğer unsur olarak göze çarpmaktadır.

Bugün gelinen noktada, Kürtlerin sadece inşaat yapımı ile yetinmediği, mütahhitlik ve inşaat malzemeleri satışı alanına da girdiği ve güçlü bir konuma ulaştığı görülmüştür. Bu ekonomik doku gruplar arasında üstü örtülü olan gerilimin, görüntü de etnik farklılıktan kaynaklansa da, özünde ekonomik temelli olup, Kürtlerin nüfusunun hızlı artmasının köydeki yerli Türkler üzerinde yarattığı korku ile desteklendiği izlenimi vermektedir.

Temelinde ekonominin yattığını düşündüren bu gerilimin sonuçları da ekonomik olmuştur. Geçmişte köyde inşaat ve ilgili işlerle uğraşan Türkler ve Kürtler arasında birbirlerine iş verme, ortak iş yapma biçiminde var olan ekonomik ilişkiler gittikçe azalmış, günümüz itibariyle kimse diğer tarafa iş vermez olmuştur. Birlikte iş yapmalarının koşullarının ortadan kalktığı, her iki taraftan çok sayıda kişi tarafından dillendirilmektedir.

Ekonomik temelli olduğu vurgulanan bu göç hareketinde göçle gelen Kürtlerin ilk yıllarda yaşadığı ekonomik sıkıntılar, kısa sürede çözümlenmiş, yaygın olarak görülen diğer ekonomik temelli göçlerden farklı olarak konuyu hiçbir zaman muhtaçlık üzerinden tartışmamışlardır. Süreç içerisinde birikimlerini farklı yatırım araçlarına aktarmışlar ve günümüzde gelir düzeylerinin yüksekliğiyle anılır olmuşlardır. Oysa aynı dönemde dışarıya göç veren yerli Türklerin gelirlerinde azalma olduğu görülmüştür. Kürtlerin çalışma sisteminin gelir artırıcı etkisi ve Türklerle gelir düzeylerindeki farkın hızla artması, sayıları az olmakla birlikte bazı yerli Türkler tarafından da görülmüştür.

Sosyo-Kültürel Açıdan Bütünleşememe

“Kaç senedir bir aradayız ama karışmıyoruz”

Gecekondu hareketinin başlangıcında toplumsal hareketlerin, eklenme taleplerini ifade eden uzlaşmacı hareketler olduğunu belirten Erder (1999:310) bugünkü ekonomik ve siyasal konjonktürde, bu uzlaşmacı yerel dayanışma örüntüsünde çözümler olduğunu, kentsel eşitsizliklerin etnik ve dinsel kültür gruplarına göre ayrışması sonucunda bu uzlaşmacı hareketlerin “etnik hareketlere dönüşebileceğini vurgulamaktadır. Bu tanımlamadaki duruma benzer biçimde Germiyan’da başlangıçta uzlaşmacı bir iletişim ve etkileşimin olduğu komşuluk ilişkisi, zamanla nüfus ve gelir seviyesi bağlamında büyüyen Bitlisli Kürtlerin etnik özelliklerinin ön plana çıkarılmasına ve bu gerekçeyle dışlanmalarına neden olmuştur. Süreç içinde köyün dokusuna yansıyan ve bütünleşememenin getirdiği biz ve onlar ayrımı söylemlerine yerli –yabancı, beyaz Türk-siyah Türk, Türkler-Kürtler gibi kavramlarla yerleşmiştir.

Ataerkil ve geleneksel yapıdaki Kürt aileleri geniş aile formunu koruyarak birlikte yaşamayı tercih ederken, çekirdek aile özelliği gösteren yerli Türklerde

evlenen çocuklarla aynı çatı altında oturma geleneği olmadığından, evler Kürtlerin evleri ile karşılaştırıldığında daha küçüktür. Bu nedenle köy yerleşik alanı içindeki bu evlerde yaşayanların neredeyse tamamı yerli Türk aileler olup, köy yerleşik alanında satılık arsa ya da ev olmasına karşın göçle gelen Kürtler küçük ve pahalı oldukları gerekçesiyle bunlara talip olmamış, köyün çeperindeki geniş arazilere yerleşme eğiliminde olmuşlardır. Bu sayede alınan bir parsel tarlada imar mevzuatı dikkate alınmadan birden fazla, zaman zaman bitişik düzende dört ya da beş adet konut yaparak ev gereksinimlerini gidermişlerdir. Ancak, yerli Türklerin de eleştirdiği bu durum, Jandarmaya yansıyan imar sorunu olarak köydeki gerilimin temel nedeni olmuştur. Bu konuda Yerli Türklerin, tarım alanlarına bina yapılmasından çok, Kürtlerin görece olarak kolay ev sahibi olmalarından dolayı nüfuslarının hızla artmasından rahatsızlık duydukları gözlemlenmiştir. Zaman zaman dile getirilen bu rahatsızlığa karşın, bir yandan Kürtlere ilk arazi satanlar bazı köylüler tarafından sert bir dille eleştirilirken, diğer yandan eleştirenlerin aileleri de dahil olmak üzere yerli Türklerin halen arsa sattıkları ve alanların etnik kimliğiyle ilgilenmedikleri görülmektedir. Bununla birlikte son yıllarda sayıları az da olsa köyün dışından farklı coğrafi bölgelerden gelip köydeki satılık evleri alarak restore edenlerin bulunduğu ve köylülerin bu nüfus hareketinden herhangi bir rahatsızlık duymadığı da gözlemlenmiştir.

Eğitim konusunda ciddi bir farklılık görülmemekle birlikte, Germiyan'daki Türklerin yükseköğretim gören çocuklarının sayısının geçmişe nazaran arttığı söylenirken, Kürt gençleri arasında (bir ailenin iki çocuğu dışında) talep görmemektedir. Bununla birlikte, aileler çocuklarının en azından lise mezunu olması yönünde bir çaba sarf etmektedirler.

Göçle gelen Kürtlerde evlilik yaşının eskiye nazaran yükselmesi, çocuk sayısının ise azalması göç sonrasında yaşanan bir değişiklik olarak ifade edilmektedir. Germiyan'daki Kürtler 3-4 'ten fazla çocuk sahibi olmadıklarını söylemekte ve bunun bir tercih olduğu özellikle belirtilmektedir. Ancak evlilik çağı gelen Kürt gençlerinin görücü usulü ile evlenmeleri devam etmekte, Bitlis'ten veya Bitlis'ten göç etmiş yakın çevrelerinden olan ailelerin çocuklarıyla evlendirilmektedir.

Çocukların Kürtçeyi konuşma düzeyleri konusunda ortaya değişik bir tablo çıkmaktadır. 20-25 yaş üzeri olan, yani çocukluğu göçün ilk yıllarına denk gelenler, Kürtçeyi anladıklarını ancak konuşmadıklarını söylerken, ilkökul çağındaki çocukların konuşabildiklerini ifade etmektedirler. Eskiden çocuklarına Kürtçe isim de koymadıkları belirtilirken, kadınlar bunun yeni bir adet olduğunu ifade etmiştir. Bu anlamda göçün ilk yılları, ailelerin köy ile bütünleşme çabası içinde oldukları ve çocukların sıkıntı çekmemesi için böyle bir yol izledikleri bir süreç olarak da algılanabilir. Ancak zamanla çeşitli nedenlerle böylesi bir bütünleşmenin önünün tıkalı olduğunu düşünmeleri ve

2000’li yıllarda ülkede yaşanan siyasal gelişmelerin etkisiyle, tekrar dile sahip çıkma çabası öne çıkmıştır.

Her ne kadar geniş aile yapısı göç nedeniyle birlikte oturma zorunluluğundan kaynaklanıyor gibi görünse de, Kürtler birlikte oturmaktan rahatsız olmadıklarını dile getirmektedirler. Konaklama dışındaki her türlü işin birlikte yapılmasına özen gösterilmektedir. Gençlerin ileriye yönelik planları sorulduğunda ise birçoğu köye yerleşerek yaşamlarını orada devam ettirmek istediklerini belirtmektedirler.

Germiyan Köyü’nün ortak ve sosyal mekânlarını birlikte kullanmakla birlikte, mekânın yerleşimi ve sosyal yaşamda ayrılmış görünen bu iki grup, günlük yaşamda asgari düzeyde bir araya gelmektedirler. Özellikle kadınlar ve çocuklar kendi mahallelerinde yaşamakta, ancak günlük yaşamda camide, okulda, kahvehanede, alışverişte biraraya gelmekte, yani köyün alternatifi olmayan ortak mekânlarını birlikte kullanmaktadırlar. Şaşırtıcı olan ise bütün bu ayrılmaya karşın, ortak mekân kullanımında bir sorun yaşanmamasıdır. Örneğin, köyün bakkalları yerli Türktür ve göçle gelen Kürtler bu bakkallardan verisiye alışveriş yapmaktadır. Diğer yandan köyde 1980’li yıllarda iki farklı siyasal gruba hitabeden iki kahvehane varken, günümüzde tek kahvehaneyi birlikte kullanılmaktadır. Ancak aralarında sözsüz bir anlaşma olduğu ve kahvehaneyi gündüz daha çok yaşlı Türklerin, gece ise iş dönüşü Kürtlerin kullandığı, ortak kullanılan saatlerde ise aynı masayı kullanmayı pek tercih etmedikleri ifade edilmektedir. Birlikte bir masada oturulması durumunda ise Kürtlerin kendi aralarında zaman zaman Kürtçe konuşmaları yerli Türkler tarafından rahatsız edici bulunmakta, konuşmaları kendi üstlerine alındıkları için birlikte oturmaktan kaçınmalarının bir nedeni olarak dillendirilmektedir.

Diğer bir örnek cami ile ilgili olup, köyün camisini Kürtlerin daha yoğun kullandığı görülmektedir. Göçle gelen Kürtler, geçmiş yıllarda caminin onarılması sürecinde kendilerinin daha çok katkı koyduklarını övünerek belirtmektedirler. Yerli Türklerden bir kısmı eskiden camiye gittiklerini ancak şimdi Cuma namazına bile gitmediklerini ifade etmektedirler. Bu durum özellikle Türkler açısından Kürtlerle bir araya gelmek istememelerinin bir dışa vurumu olmaktadır.

Ancak bütün karşılıklı eleştirilere karşın, yerli Türkler, genel değerlendirmelerinde Kürtleri eline, diline bağlı olarak tanımlayıp, bu açıdan güvenilir bulduklarını ve takdir ettiklerini belirtmektedirler. Bu konuda geçmiş yıllarda Kürt gençlerinden birinin yaptığı bir hata sonucu gençler arasında çıkan bir kavgayı Kürt kanaat önderlerinin çözümlene biçimi, onların bu tutumunu takdir eder biçimde farklı kişiler tarafından dile getirilmiştir.

Bununla birlikte bahçe ve tarla ürünleri üretimi yapmayan Kürtlerin, Türklere ait bahçe ve tarlalardan ürün alırken izin istememeleri ve Türklerin

ifadesiyle ihtiyaçları kadarını almakla yetinmemeleri gibi bazı olayları değerlendirirken “hırsız” kavramını kullanmalarına çokça rastlanılmıştır. Ancak sayıları çok az olmakla birlikte bazı Türkler ise bu yaklaşımı eleştirmekte, olayları çok abartmamak gerektiğini vurgulamaktadır. Buna karşın hayvan besleyen Kürtlerin hayvanlarının yerli Türklerin tarlalarına gitmeleri ve zarara neden olmaları, mutfak suyunu foseptik çukuru yerine borular döşeyerek komşu tarlaya akıtmaları köylülerin aralarında en çok tartıştıkları ve zaman zaman karakolluk oldukları konular olmaya devam etmiştir.

Görülen odur ki, yerli Türkler Kürtlerin köyde kendileri tarafından önceden kurulan düzene uymalarını beklemektedir. Uyma davranışı gösterilmediğinde ise dozu değişmekle birlikte gerilimin kaynağı olmaktadır. Örneğin, hayvancılıkla ilgili örnekte görüldüğü üzere yaşanan coğrafyadaki ekonomik faaliyetin niteliği gereği yerli Türkler tarımsal alanı önemserken, Bitlisli Kürtler, kendi bölgelerinde alışkın oldukları biçimde önceliği hayvancılığa vermişlerdir. Tartışmalar ise bu nedenle yaşanmıştır.

Diğer yandan, Türkler ve Kürtler arasındaki sorunlar muhtarın çözebileceği nitelikte olmasına karşın, muhtarın Kürtler açısından karşıt taraf, Türkler açısından yetersiz tepki gösteren olarak algılanması ve bu tür sorunları çözmeye gönüllü olmaması nedeniyle çözülememektedir. Taraflar kendi aralarındaki sorunları grup içinde çözmeyi tercih ederken, gruplar arasında ortaya çıkan en küçük bir tartışmada Jandarmaya haber verilmekte, bu durum bütünleşememenin önemli bir göstergesi olmaktadır. Özellikle yerli Türkler açısından Kürtlerin uyma davranışı göstermediğini düşündükleri durumları değerlendirmede yer yer abartılmış bir üslup ve öfke hissedilmektedir. Jandarma kayıtlarına göre köyden Jandarmaya yansıyan şikayetlerde “imar kanununa muhalefet ve kaçak yapılaşma”, “mala zarar verme”, “tehdit”, “hakaret ve sövme”, “hayvan hırsızlığı”, “çevreyi kirletme” ve “hırsızlık” konuları öne çıkmıştır.

Köydeki sorunlardan en çok etkilenmesi beklenen grup, çalışmadıkları ve bütün zamanlarını köyde geçirdikleri için kadınlardır. Bu nedenle onların aldıkları tutum daha önemli olsa da, mekânda yaşanan ayrışma nedeniyle, kadınlar pek bir araya gelmediklerinden sıkıntılar su yüzüne çıkmamaktadır. Erkekler kahvede ve camide, çocuklar okulda bir araya gelirken, kadınlar çalışmamalarının da etkisiyle bütün zamanlarını kendi cemaatleri içinde geçirmektedirler. Oysa köydeki yaşam, ayrışma ve nedenleri üzerinde konuşulduğunda kadınların erkeklere göre daha yumuşak bir yaklaşımları olduğu anlaşılmaktadır. Ancak bu iyi niyetli değerlendirmeler şimdiye kadar iletişimin ve etkileşimin artması yönünde olumlu bir çıkıntıya dönüşmemiştir. Kadınların daha aktif yer aldığı, düğün ve cenaze gibi durumlarda da etkileşimin azlığı katılımın temsilen olduğu dile getirilmektedir. Dolayısıyla, zamanının tamamını köyde geçiren kadınlar bu iletişimsizliği ortadan

kaldırabilecek güce ve ılımlı duruşa sahip olmalarına karşın, durumun yönetimini bütünüyle mecbur kalmadıkça biraraya gelmeyen erkeklere bırakmış görünmektedirler.

Etkileşimi arttırıcı bir diğer unsur olan gruplararası evlilik geçen otuzbeş yıllık süreç içerisinde henüz gerçekleşmemiş olup, her iki taraf da bu tarz bir evliliğe halen sıcak bakmamaktadırlar.

Bütün bu ayrışma görüntüsüne karşın “Düşman ilan edilenlerin eylemleri öyle bir yorumlanır ki, her yaptıkları imgelerini daha fazla karartır. Önyargılar, dış grubun niyetlerinin iyi olabilmesi ya da düşmanlar ne söylemişse onu demiş olabilecekleri ve barış önerilerinin samimi ve gizli dürtülerden arınmış olabilmesi ihtimalinin kabul edilmesini engeller” diyen Bauman’ı (1998: 58) destekler biçimde Germiyan’da yaşayanlar arasında özünde her hangi bir yerleşim biriminde yaşanan sorunlardan daha fazla sorun olduğuna ilişkin bir veri bulunmamaktadır. Her iki tarafta da görüşme yapılan kişilerin aralarında çıkan ve gerilimi tırmandıran sorunlara ilişkin olarak verebilecekleri örnek sayısı üçü geçmemiştir. Kendi grupları içinde bile daha fazla örneklendirilebilecek sorun var iken görüşme yapılan kişiler efsane anlatır gibi aynı olayları başka bakış açılarından anlatmaktadırlar. Hatta kendi aralarında komşuluk ilişkisi içerisinde çözebilecekleri sorunların bile zaman zaman jandarmaya yansıdığını belirtmektedirler. Bu durum Türkiye’de yaşanan dil, din, etnik farklılıklar üzerine yaratılan ve daha çok kentlerde görülen “biz ve onlar” yaklaşımının köyde olmaması beklentisine karşın, bu örnekte kimi zaman körüklenen bir soruna dönüşmesi olarak ifade edilebilir.

Germiyanlıların Siyasete Yaklaşımı

“Aza bulamayan muhtar adayı”

Germiyan’da gerilimi önemli ölçüde artırdığı gözlemlenen iki konu siyasal görüş ayrılıkları ve bağlantılı olarak kamu kurumlarının uygulamalarıdır.

Kamu kurumlarının uygulamalarının göçle gelen Kürtleri yaşamsal açıdan etkileyen süreci şöyle biçimlenmektedir:

2009 yılında İzmir İl Özel İdaresi tarafından yapımına başlanan imar planı 2011 yılında onaylanmıştır. Bu imar planında köyde Kürtlere ait 49 haneden 47’si imar planı dışında kalmıştır. Kürt nüfus tarafından en önemli sorun olarak kabul edilen bu gelişme sonucu bu evlerin mevzuata aykırı yapılaştığı gerekçesiyle yıkım kararı çıkmıştır.

Sadece Kürt evlerinin imar dışında kalması ve Kürtlerin konunun sorun haline dönüşmesinde son iki muhtarın etkisi olduğu iddiasıyla biçimlenen bu süreç, köye gerilim yaratan bir konu olarak yansımıştır. Göçle gelen Kürtlerin Germiyan’a yerleşmeye başladığı dönemden itibaren köyde dört farklı muhtar görev yapmıştır. Yapılan görüşmelerde ilk iki muhtarın uzlaşmacı politika izlediği, üçüncü ve dördüncü muhtarın çalıştığı dönemlerde ise gerilimin yavaş

yavaş tırmandığı, gerek Kürtler, gerekse ilk iki muhtar tarafından belirtilmektedir. Daha önceki muhtarların dönemlerinde köylülerle de aralarının iyi olduğunu söyleyen Kürtler, son iki muhtarın etnik ayrımcılık yaptığını, köydeki Kürtlerin yaşamlarını zorlaştırdıklarını iddia etmektedirler. Bu konuda özellikle üç dönemdir görev yapan son muhtardan yakınmaktadırlar. İmar konusunda yapılan uygulamaların ayrıştırıcı olduğuna vurgu yapan Kürtler; durumu, muhtarın imarı genişletmesi gerekirken onların evlerinin yıkılması için daralttığı biçiminde yorumlamaktadırlar.

Bu konuda son iki muhtar ise yasalarda değişikliklerin olduğunu, sadece yasalar tarafından yapılması istenen uygulamaları yerine getirdikleri için sorunların kaynağı olarak algılandıklarını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte, muhtarlar bir yandan rasyonel bir gerekçeyle imar sorununu anlatırken, diğer yandan, Kürtlerin gelmesiyle köyün bozulduğunu, gitmelerinin köy için iyi olacağını ifade etmektedirler.

Bu tartışmanın merkezinde olan imar planının sınırlarının nasıl çizildiğine bakıldığında ise dört etkene dikkat edildiği belirtilmektedir (İmar Planı Araştırma Raporu: 2011;17-18). Bunlar;

- mülkiyet deseninin korunması,
- sınırların tarım alanlarına zarar vermeyecek şekilde çizilmesi,
- köy tüzel kişiliğine ait mülkiyet dokusunun gelişme alanı olarak planlanması,

-Çeşme-Reisdere Turizm Merkezi ve Kutlu Aktaş Barajı Uzun Mesafeli Koruma Alanı sınırlarına dikkat edilmesi ve bu kapsamda Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nin 19 ve 20. maddelerinde tanımlanan orta ve uzun mesafeli koruma alanlarına ilişkin dikkat edilecek hususlara özen gösterilmesi olarak sıralanmıştır.

İmar planı dışında kalan Kürtlerin evlerinin yıkım kararının önemli bir neden olarak Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nin 19. maddesinin c bendine ve Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 63. maddesine uyulmaması gösterilmektedir.

Bunlardan Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği'nin 19. maddesi orta mesafeli koruma alanlarını düzenlemekte ve c bendinde "Bu alanda bulunan parsellerde parsel sathının %5'inden fazla yer işgal etmemek, inşaat alanları toplamı 2 katta 250 m²'yi aşmamak, yola ve parsel sınırlarına 5 metreden fazla yaklaşmamak şartı ile bir ailenin oturmasına mahsus bağ veya sayfiye evleri yapılmasına izin verilebilir" ifadesi yer almaktadır.

Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği'nin 63. maddesinde ise tarlaya yapılacak inşaat alanı katsayısının %5'ten fazla olmaması gerektiği belirtilmektedir. Oysa göçle gelen Kürtler, aldıkları tarlanın tamamına, birden fazla evi bitişik düzen

yapmışlardır. Bu güne kadar ki uygulamalarda bir tarlayı bir kişi almış, ihtiyacı olan yakınına sözlü anlaşma usulüyle yani mülkiyet tek kişide kalacak şekilde birer evlik yerler satmaktadır. Böylece tarım alanında belirtilen metrekarenin çok üstünde bir alana yapılan ve inşaat kalitesi köyün evlerinden yüksek olmakla birlikte köyün dokusundan farklı olan bu evler ucuza getirilmektedir.

İzmir İl Özel İdaresi çalışanları bu süreçte eski yerleşik alan sınırlarına özellikle dikkat edildiğini belirtmişlerdir. Ancak göçle gelen Kürtlerden bu süreci takip etme görevini üstlenenler, imar planı yapılırken eski köy yerleşik alanının dikkate alındığından haberdar olduklarını ve muhtarın yetkilileri bilgilendirirken kendi yerleşimlerini bilerek dışarıda bıraktığı için bu sorunların yaşandığını düşündüklerini belirtmektedirler.

Bu süreçte sonradan yapılan ve ruhsat alamayan evlere su aboneliği verilmemiştir. Su, elektrik bağlanamayan 19 adet evin ihtiyacı eski muhtarlar döneminde ruhsat almış, suyu ve elektriği olan komşu Kürt evlerinden hat çekilerek sağlanmıştır.

Evlerin yıkım kararının çıktığı, para cezalarının kesildiği bu süreçte Kürtler bir yandan gayri resmi olarak hükümet temsilcileriyle, İl Özel İdaresi'yle, Çeşme Belediyesi ile görüşmeler yapıp, iptal davaları açarak yıkım kararlarını iptal ettirmeye çalışırken⁸, diğer yandan aynı usulle yeni evler yapmaya devam etmektedirler. Koşullar ne olursa olsun bu köyü terk etmeyeceklerini de vurgulamaktadırlar.

Köyün siyasal dokusuna bakıldığında bir çeşitlilik olduğu görülmüştür. 2011 genel seçimlerinde CHP, AKP, MHP, Bağımsız (BDP) gibi farklı partilere oy çıkmıştır. Yerli Türkler ağırlıklı olarak CHP'ye oy verdiklerini vurgularken, son yıllarda köydeki yükselen etnik ayrımcılık nedeniyle %11 oy alan MHP'ye kayma olmuştur. Aynı şekilde göçle gelen Kürtlerin oy verme davranışında da AKP'nin öne çıkmasına karşın bağımsız aday %9 oy almıştır. Ancak oy verme davranışına ilişkin soru sorulduğunda Türklerin büyük çoğunluğu CHP'ye oy verdiğini belirtirken, Kürtler imar ve yol sorunlarını işaret ederek "*sorunumuzu kim çözerse oyumuzu ona veririz*" demektedir.

1999'dan sonraki muhtarların uygulamalarından hoşnut olmadıklarını belirten Kürtler sonraki yerel seçimlerde köy yönetiminde aktif olma gayreti içine girerek muhtarlığa aday göstermeye başlamışlardır. Diğer yandan tutunma stratejilerinin bir ayağı olarak siyasi iktidara yakınlaşma gayreti içine girdikleri, 2009 yerel seçimlerinde köyden ilk defa AKP'den belediye meclis üyesi çıkardıkları görülmektedir.

⁸ İl Özel İdaresi Hukuk Müşavirliği'nden alınan bilgilere göre bu davaların tamamında davacıların İl Genel Meclisi kararına ilişkin iptal istemi reddedilmiştir.

Buna ek olarak Çeşme’de 2013 yılında kurdukları, "Çeşme Doğu ve Güneydoğu Anadolu Kültür ve Dayanışma Derneği" nin (Gazetem Çeşme, 2013) kurulmasında Germiyan’daki Kürt kanaat önderleri etkin görev almışlardır. Derneği, Çeşme’deki Kürtlerin sorunlarını çözmek amacıyla kurduklarını ve siyaseten bir güç oluşturmasını hedeflediklerini vurgulamışlardır (Egeli Gazetesi, 2014). Farklı boyutlarda değerlendirmeye açık bu dernek girişimi, mekânda kalıcılaştırmış Kürtlerin, siyasette ve yerel yönetimde söz sahibi olma girişimlerinin araçlarını yaratma uğraşının bir ayağı olarak dikkat çekmektedir.

2014 yılındaki muhtarlık seçimleri de köyün siyasal görüntüsünün bir yansıması olup, başlangıçta üç muhtar adayı vardı. Bunlardan birisi hem yerli Türklerin hem de göçle gelen Kürtler çok eleştirdiği, seçimden aylar önce tekrar muhtarlığa aday olmayacağını söyleyen son muhtar; ikincisi Kürtlerin muhtar adayı olan ve 2009 seçimlerinde köyden çıkan ilk ve tek belediye meclisi üyesi, üçüncüsü ise taraflar arasındaki gerilimin bitmesi için ılıman bir muhtara gereksinim olduğunu belirten ve mevcut muhtarın akrabası olan emekli öğretmen olmuştur. Köydeki Kürt nüfus yerli Türklerden kendilerine destek çıkmadığı takdirde muhtarlığı şimdilik alamayacaklarını bilmektedirler. Çünkü yazlıklarda yaşayan nüfus şimdiye kadar ağırlıklı olarak yerli Türklere oy vermiştir. Bu nedenle emekli öğretmeni ihtiyar heyetine Kürtlerden birini alması halinde destekleyebileceklerini belirtmişlerdir. Bu teklife olumlu yaklaşan emekli öğretmen ılıman tavrıyla adaylık sürecini yürütürken ihtiyar heyeti için aday olacak sayıda gönüllü bulamamış, köydeki bütünleşmenin sağlanabilmesi için gelecek vadedse de, çözümsüzlüğün yarattığı moral bozukluğuyla adaylıktan çekilmiştir. Her iki tarafın yetersizlikle suçladığı muhtar ise tekrar göreve getirilmiştir.

Bu olayda görüldüğü üzere köydeki ayrışma, iki tarafın da kendi lehine aday çıkarak sorunları kendileri açısından çözmeye eğilimi ile devam etmektedir. Buradaki önemli unsur ise, emekli öğretmen örneğinde olduğu gibi köydeki ayrışmadan rahatsız olan küçük de olsa bir grubun bu rahatsızlığın giderilmesine yönelik elini taşın altına koyma isteği olmuştur. Ancak grubun küçük olması ve yerli Türkler olan kendi çevrelerinden tepki görme ihtimalinin yüksek olması, bu konunun üzerine eğilmelerini engellemiştir.

Sonuç ve Değerlendirme

Göçlerle birlikte birbirinden çok farklı nitelikteki insanlar gönüllü ya da zorunlu olarak bir arada yaşamaya ve etkileşim içerisinde olmaya başlamışlardır. Kapalı, türdeş, dayanışmacı ve kan bağına dayalı toplumsal örgütlenme biçimi ve gayri resmi denetim düzenekleri olan kırsal toplum yapısından dışarıya doğru gerçekleşen göç, göç alan mekânla ‘uyum’ sorunlarına neden olmaktadır. Daha çok kent ölçeğinde görülen bu sorunlar, sosyal dışlanma ile kendini

göstermektedir. Kırsal bölgelere doğru göçteki sosyal dışlanma ise, kentlerdeki kadar göz önünde değildir (Giddens, 2008:405).

Genel olarak kırsal alan birincil ilişkilerin baskın olduğu bir yerleşim alanı olarak farklı etnik ya da dini yapıları, kültürleri içine kabul etmek açısından gönüllü bir yapı değildir. Ancak Germiyan örneğinde bunun aşıldığı görülmektedir. Başlangıçta, etnik yapı farklılığı bilindiği halde Haskündürük'ten gelenler, az sayıda olmaları ve tehdit olarak algılanmamaları nedeniyle kabul edilmiştir. Germiyan'da önceleri gerçekleşen etkileşim ve bütünleşme çabaları, göçmen sayısının artması, köydeki sayısal, ekonomik ve siyasal dengelerin değişmesi ve yerleşik nüfusun kendisini tehdit altında hissetmesi ile ortadan kalkmıştır. Bu değişim, iki grup arasında ayrışmanın, göçle gelen Kürtlerin içindeyse dayanışmanın artmasıyla biçimlenmiştir.

Köy mekânında, yerleşilen bölge, arazi kullanımı, konut tipleri ve kalitesi ile hemen gözlenebilen bir ayrışma söz konusudur. Bununla beraber, böylesi ayrışmanın algılandığı benzer örneklerde yaşanan toptan reddetmenin Germiyan'da ortaya çıkmasını engelleyen farklı dinamikler söz konusudur. Bugünkü istem dışı birliktelik uzun bir zaman diliminde ortaya çıkmış ve 2000'li yılların başına kadar her iki taraf da onay vermiştir.

1999 seçimlerinde Kürtlerin onay verdiği muhtar, Türkler tarafından 'yumuşak' bulunduğu için başka bir aday gösterilerek değiştirilmiş ve bu değişimden sonra, köydeki iletişim ve etkileşim boyut değiştirmiştir. Eskiden işlemlerinde önemli sorunlar yaşamayan Kürtler bu aşamadan sonra çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalmıştır. Bu nedenle yaşanan imar sorununda Kürtler muhtarı sorumlu tutmuş, köydeki gerilimin artmasının önemli bir nedeni olduğunu vurgulamıştır. Bununla beraber Türkler ise hem köydeki Kürt nüfusun artışından şikayet etmiş, hem de Kürtlere arazi satışına devam etmişlerdir.

Köyde Kürtler benzer göç örneklerinde olduğu gibi işgal tutumuna girmemiş, farklı bir tutum sergileyerek mülkiyet haklarını üretmiştir. Mülk sahipliği sığınma durumunu ortadan kaldırmış, sınırlı da olsa etkileşimin ana konularından birisini mülkiyet hakları oluşturmuştur.

Köyde ekonomik alandaki sektör farklılığı, bir yandan gelir farklılaşması yaratırken öte yandan çıkar çatışmasını engellemiştir. Kürtlerin yarattıkları kendisine yeterlilik durumu, kentlerde yaşanan ve göçmenlere özgü olduğu düşünülen muhtaçlık olgusunu yaratmamıştır. Kazançlarının iyi olması nedeniyle yasadışı iş yaptıkları iddiasına ise aldırmamışlardır.

Kürtlerin başlangıçtan itibaren geliştirdikleri özenli stratejiler köy içinde konumlarını güçlendirmiştir. Köy halkını rahatsız edecek, sataşma, kadınlara yan gözle bakma, borç ödememe gibi itibar kaybettirecek davranışlardan özenle kaçınmaları, hatta köyde acil yardım gerektiren durumlarda tüm olanakları ile katkı koymaları, köyün ortak mekânlarının bakım ve tamiri için sorumluluk

almaları gibi davranışları köylü nezdinde takdir kazanmalarına ve güvenilir olarak tanımlanmalarına neden olmuştur. Buna karşın, hali hazırda her iki kesimin de kendi kültürel ve toplumsal değerleri açısından karşısındakini uyumlu bulduğunu belirtmek mümkün gözükmemektedir.

Gruplar köy yerleşik alanın ayrılmış olup, kendi mahallelerinde vakit geçirmektedirler. Ortak etkinlikleri ve birbirlerini tanımak gibi bir niyetleri de bulunmamaktadır. Köyün ortak kullanım alanlarında bile etkileşim az düzeydedir.

Kürtlerin tüm ekonomik, toplumsal ve siyasal süreçlerinde kendi aralarından çıkardıkları ve tanıdıkları önder kimlikler varken, Türkler de bunu gözlemekte ama kendileri için böylesi bir kişilikten ve kendi aralarında bütünlükten bahsedememektedirler.

İş ve barınma garantisi ile köye getirilen yeni kişiler kendilerinden öncekilerin çizgisini uygulayıp, önce tek başına gelmekte, daha sonra ailesini getirmektedir. Bu durum hepsi tarafından doğal bir süreç olarak algılanmakla birlikte, bir sömürü düzeneğini de üretmektedir.

Kente yakın durduğunu düşünmekle birlikte, kırsal faaliyet sürdüren Türk kesim, değişen tüketim tercihleri ve beklentileri ile kapitalizme adapte olmuş gözükmektedir. Daha muhafazakâr bir ortamdan gelen Kürtler ise kırsal alana özgü toplumsal çizgilerini korumaya çalışırken, sermaye birikiminin yüksek olduğu bir alanda çalışarak, üretim sürecinde kapitalist ilişkilere tabi olmuştur.

Aralarında bunca zamandır, karşılıklı çıkar yaratacak ve tamamlayıcılık oluşturacak bir ekonomik ilişkinin oluşmaması, toplumsal bütünleşmeyi de engellemiş gözükmektedir. Kürtlerle iletişimi en iyi olanlar, onları daha yumuşak değerlendirenler onlarla ekonomik ilişkisi bulunan birkaç kişiden oluşmaktadır. Ekonomik alanla ilgili bu bulgu, toplumsal bütünleşememe açısından önemli bir ipucu oluşturmaktadır.

Köyün dokusuna yansımış bir etnik ayrımcılık hissedilmekte olup, biz ve onlar ayrımı söylemlerine yerleşmiştir. Kendi içlerinde güçlü bir toplumsal kontrol ve baskı bulunmakta olup, Kürt-Türk aileler arası evliliğin henüz yaşanmamış olması, gençler arasında tartışma çıktığında iki tarafın da kendi çocuklarını teskin ederek sorunu uzatmama gayreti ve en küçük bir sorunu dahi jandarmaya aktarması, bunun önemli göstergeleridir.

Bu çerçevede hiçbir yere gitme niyetinde olmadıklarını açıkça belirten ve geleceklerini Germiyan'da kurgulayan Kürtler, açıkça köyü kendi mekânları olarak tanımlarken, hala dikkatli davranmaya özen göstermekte; asırlardır bu köyde yaşadıklarını belirten ve köyün sahibi konumunu sürdürme gayretindeki Türkler ise değişmez “vatan” tanımlaması üzerinden sahiplenme sunmaktadır. Özetle iki taraf da köyde yaşam sürdürme arzusunu ve kalıcılıklarını belirtmekle

beraber, birlikte yaşama ve sahiplenmenin araçlarını oluşturma boyutunda isteksiz davranmaktadırlar.

Zorunlu göçün yarattığı kitlesel nüfus hareketlerinin de etkisiyle Türkiye’de göçülen yerdeki nüfus ile bütünleşme, eskiye oranla daha zor ve uzun süre alacak görünmektedir. Bu durum toplumsal ve mekânsal düzeyde ayrışmayı kaçınılmaz hale getirmektedir. Göçülen yerin niteliğinden bağımsız olarak kalabalık bir grup halinde göçen kitle, gittikleri yerde kimseye gereksinim duymadan yaşamaya devam etmektedir. Bunun doğal sonucu olarak geldikleri ortama uyum sağlamalarında geçiş dönemi günümüzde daha uzun sürmektedir.

Sonuç olarak, kent ile kırsal alan arasında geçiş sürecini uzun bir zamandır yaşayan Germiyan’ın, bu durumu toplumsal yaşamına da yansımış gözükmektedir. Yerli Türklerden oluşan yaşlı nüfus halen tarımdan kazanç sağlama uğraşında iken gençleri kentsel alanda yaşamakta ve çalışmakta, ama köy ile bağlantılarını da koparmamaktadırlar. Köyde Türk gençlerinin kalmaması karşısında köyün geleceğinin Kürt gençlerinde olduğu her iki taraf tarafından da bilinmekte, bu durum Türklerde paniğe, Kürtlerde güvene ve sahiplenmeye yol açmaktadır.

Araştırmanın gerekçesini oluşturan yaklaşık otuzbeş yıllık birarada yaşama sürecinden elde edilecek ‘toplumsal bütünleşme’, ‘toplumsal barış’ gibi deneyimler açısından ise Germiyan bulgularının Türkiye genelinde yaşanan etnik temelde ayrışma eğiliminden farklı bir sonuç üretmediği görülmektedir. Bu sonucun köyün ekonomik olarak güçlü, toplumsal olarak dayanışmacı, siyasi olarak atak ve mekânsal olarak "kalıcı" tarafı olan Kürtlerden çok, her boyutu ile artık bu sorunu giderek daha fazla bir biçimde hissedilen Türklere ait bir sorun olduğu dikkat çekmektedir.

Kaynakça

- Abadan-Unat, Nermin (1982), “Sunuş Konuşması”, Türköz Erder (Ed), *Kentsel Bütünleşme*, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayın No: 4, Ankara, s:17-20.
- Adaman, Fikret - Keyder, Çağlar (2006), *Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma*, http://www.hicmena.org/documents/study_turkey_tr.pdf, (10.05.2014)
- Andersen, HansSkifter (2003), *Urban Sores: On The Interaction Between Segregation, Urban Decay and Deprived Neighbourhoods*, Ashgate Publishing Limited, England.
- Barut, Mehmet (2001), *1999-2001 Dönemi Göç Raporu*, <http://www.akdenizgocder.org/goc-raporlarimiz>, (12.07.2014)
- Bauman, Zygmunt (1998), *Sosyolojik Düşünmek*, (Çev. Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul
- Bilgin, Nuri (1995), *Kollektif Kimlik*, Sistem Yayıncılık, İstanbul
- Byrne, David (2005), *Social Exclusion*, Second Edition, Open University Press, England

- Castells, Manuel (1997), *Kent, Sınıf, İktidar*, (Çev. Asuman Erendil), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara
- Egeli Gazetesi, (2014), “Çeşme’deki Doğu ve Güneydoğululardan Binali Yıldırım’a Tam Destek”, <http://www.egeagrihaber.com/haber/siyaset-71463/cesmedeki-dogu-ve-guneydogululardan-binali-yildirima-tam-destek/163.html>, (20.08.2014)
- Erder, Sema (1999), “Kentsel Gelişme ve Kentsel Hareketler: Gecekondu Hareketi”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, WALD Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, s:293-311.
- Gazetem Çeşme (2013), “Çeşme’ye Bir Kültür ve Dayanışma Derneği Daha Açıldı”, http://www.gazetemcesme.com/haber_detay.asp?haber_id=935#.VDpiV2d_uKI (20.08.2014).
- Giddens, Anthony (2008) *Sosyoloji*, Kırmızı Yayınları, İstanbul.
- GÖÇ PLATFORMU (2011), *Zorla Yerinden Edilenler İçin Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Araştırma Raporu*, http://www.ihop.org.tr/dosya/diger/goc_rapor_20_haziran_2011.pdf, (12.08.2014).
- Göymen, Korel (1982), “Kentle Bütünleşme Sürecinin Yönetimsel Boyutu”, Türköz Erder(Ed.), *Kentsel Bütünleşme*, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayın No: 4, Ankara, s:81-101.
- Harvey, David (2002), “Sınıfsal Yapı ve Mekânsal Farklılaşma Kuramı”, Bülent Duru - Ayten Alkan(Ed.), *20. Yüzyıl Kenti*, İmge Kitabevi, Ankara, s:147-172.
- Işık, Oğuz, (1999), “1980’lerden 2000’lere Türkiye’de Kentsel Gelişme: Yeni Dengeler-Yeni Sorunlar”, *Sivil Toplum İçin Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi Seminerleri*, WALD Demokrasi Kitaplığı, İstanbul, s: 279-292.
- İzmir İl Özel İdaresi, (2011), *İmar Planı Araştırma Raporu*, İzmir
- İnal, Kemal (Ed.), (2008), *Sosyoloji*, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- İTO (İstanbul Ticaret Odası) (2006), *Dünden Bugüne İstanbul’un Nüfus Demografik Yapısı*, İTO Yayın No: 2006: 49, İstanbul.
- KB (Kalkınma Bakanlığı) (2014), *Onuncu Kalkınma Planı Göç Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, Kalkınma Bakanlığı Yayını No: KB: 2858 - ÖİK: 712, Ankara.
- Kütükoğlu, Mübahat (2010), *XVI. Asırda Çeşme Kazasının Sosyal ve İktisadi Yapısı*, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2012)
- Ozankaya, Özer (1971), “Köyde Toplumsal Yapı ve Siyasal Kültür”, *Amme İdaresi Dergisi*, C: 4, S:1, s:31-40
- Öncü, Ayşe - Weyland, Petra (2007), *Mekân, Kültür, İktidar*, İletişim Yayınları, İstanbul
- Önen, Engin (1990), *Ailenin Grupsal ve Kurumsal Değişme Boyutları (Germiyan Köylüleri ile Bu Köyden Yeşilyurt’a Göçenler Üzerine Bir Araştırma)*, Ege Üniversitesi SBE Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir

- Özbudun, Sibel (2011), “Yeni Yoksulluk ve Etnisite”, http://www.yeni-sentez.net/index.php?option=com_content&task=view&id=3502&Itemid=207, (15.01.2014)
- Peace, Robin (2001), “Social Exclusion: A Concept in Need of Definition?” *Social Policy Journal of New Zeland.*, <https://www.msd.govt.nz/documents/about-msd-and-our-work/publications-resources/journals-and-magazines/social-policy-journal/spj16/16-pages17-36.pdf>, (08.05.2014)
- Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği, (1985)
- Su Kirliliği Kontrolü Yönetmeliği, (2004)
- Sapancalı, Faruk (2005), “Avrupa Birliği’nde Sosyal Dışlanma Sorunu ve Mücadele Yöntemleri”, *Çalışma ve Toplum*, 2005/3, s:51-70
- Şahin, Birsen, (2010), “Almanya’daki Türk Göçmenlerin Sosyal Entegrasyonunun Kuşaklararası Karşılaştırılması: Kültürleşme”, *Bilig*, S:55, s:103-134.
- Şenyapılı, Önder (1981), *Kentleşemeyen Ülke, Kentlileşen Köylüler*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Şenyapılı, Tansı (1978), *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayın No:27, Ankara.
- TKB (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı), (2011), *Kırsal Kalkınma Planı 2010-2013*, Ankara
- TMMOB (1998), *Bölgeçi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması*, TMMOB Yayını, Ankara.
- TUİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2007), “Genel Nüfus Sayımları 1980-2000”, http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?alt_id=1067, (5.07.2014)
- TUİK, (2014, 29 01) *Haber Bülteni*, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15974>, (25. 05. 2014)
- Tümtaş, Mim Sertaç, (2012), *Kent, Mekân ve Ayrışma*, Detay Yayıncılık, Ankara.
- TYGONA(Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması)* (2006), Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, <http://www.hips.hacettepe.edu.tr/tygona/tygona.shtml>, (08.05.2014)
- Yıldırımoğlu, Hakan (2005), “Uluslararası Emek Göçü”, *Kamu-İş*, C:8, S:1, <http://www.kamu-is.org.tr/pdf/817.pdf>, (1508. 2014).
- Yüncü, Demet (2005), *İki Yoksulluk Yaklaşımı: A.Sen’in Yapabilirlikte Yoksunluk Teorisi ve Toplumsal Dışlanma Çerçevesinin Karşılaştırılması*, Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Araştırma Raporu, <http://www.spf.boun.edu.tr/docs/discussionpaper4.pdf> (10.07.2014)